

Εν Αθήναις τη 14 Οκτωβρίου 1894

Προς

τον κύριον πρόεδρον της
Αρχαιολογικής Εταιρείας

Επιστρέψας διαταγή του Υπουργείου εις Αθήνας, όπως μεταβώ εντεύθεν εις Δελφούς, υποβάλλω σύντομον έκθεσιν των πεπραγμένων μοι. Επειδή κυριώτατος σκοπός της αποστολής μου, ως εγώ τουλάχιστον αντελήφθην αυτόν, ήτο η μελέτη της προϊστορικής των νήδων εποχής, άπασαι αι έρευναι μου έτεινον προ παντός εις την ανεύρεσιν τάφων των χρόνων εκείνων, έσκαψα δε προς τούτο εις διαφόρους της Αμοργού θέσεις, ήτοι εις Κάπρον, Τερλάκι, Κάψαλα, Σταυρόν, Νοτινά, Δωκαθίσματα, Καστρί, Φοινικιές και Κάτω Ακρωτήρι, διότι εις τας πλείστας των θέσεων τούτων έχουσι αναλυφθή κατά καιρούς τάφοι ή άλλα λείψανα της υπό μελέτην εποχής, δυστυχώς όμως πλην των Καψάλων, Κάπρου και Δωκαθισμάτων, εις τας άλλας θέσεις δεν υπήρχον νεκροταφεία οπωσούν μεγάλα, αλλά μόνον δύο ή τρεις εν εκάστη τάφοι και ούτοι ουχί πλησίον αλλήλων κείμενοι, εκ των τριών δε θέσεων, των αποτελουσών εξαίρεσιν, ο Κάπρος και τα Δωκαθίσματα απεδείχθησαν εξηντλημένα ήδη υπό τυμβωρύχων λαθραίως ανασκαπτόντων, εις δε τα Κάψαλα εύρον μεν ένδεκα τάφους, αλλά λίαν πτωχούς. Όταν δ' έλαβον την διαταγήν να επιστρέψω εις Αθήνας, εν μεν τη Αμοργώ υπελείποντο ολίγα μόνον μέρη, εις τα οποία ήθελον ακόμη να κάμω δοκιμάς, εσκόπευον όμως να μεταβώ αμέσως κατόπιν εις την Κέρον, την Ηράκλειαν και τας άλλας μικράς νήσους τας μεταξύ Αμοργού και Νάξου κειμένας, διότι και εις αυτάς ανακαλύπτονται τάφοι πανάρχαιοι, εν τάφω της Κέρου μάλιστα ευρέθησαν, ως γινώσκετε, προ τινων ετών δύο περιεργότατα ειδώλια, τα οποία ηγόρασεν η Αρχαιολογική Εταιρία. Ούτω και μόνης της Αμοργού και των περί αυτήν νησудρίων η εξερεύνησις δεν επερατώθη ακόμη.

Τα εκ των ανασκαφών, ας ενήργησα, ευρήματα τα οποία μετέφερον και κατέθηκα εις το Εθνικόν Μουσείον είναι τα εξής: 1) πέντε μαρμάρινα ειδώλια του συνήθους ταις νήσοις αρχαϊκωτάτου τρόπου, ων έν μεν είναι σχεδόν όλως σώον, τα δε λοιπά τεθραυσμένα εις τεμάχια. 2) τέσσαρες χαλκαί λόγχοι διαφέρουσαι πάσαι αλλήλων κατά τι. 3) μικρόν

χαλκουργόν εγχειρίδιον μήκους 0,24 μ. περίπου σώζον τέσσαρας ήλους αργυρούς, δι' ων προσηλούτο εις την λεπίδα η εξ οστού ή ξύλου λαβή. 4) μικρός χαλκούς πέλεκυς έχων σχήμα σφηνός, μήκους 0,08 μ. 5) Χαλκή λαβίς ομοία ταις εκ Μυκηνών και αλλαχόθεν γνωσταίς. 6) δύο μικραί μαρμάριναι φιάλαι, ών η μεν σώα, η δ' εις τεμάχια. 7) τεμάχιον πολύ μικράς αργυράς πυξίδος. 8) δεκαοκτώ αγγεία πήλινα, σώα ή τεθραυσμένα εις πολλά τεμάχια και ελλιπή, διαφόρων σχημάτων, άνευ γραφών δε και χρωμάτων, αλλά μετ' εγχαράκτων ενίοτε ή εντύπων κοσμημάτων, μεταξύ αυτών ευρίσκονται και ολίγα δυστυχώς τεμάχια σκεύους τινός, ίσως πυξίδος, εφ' ών σώζονται εγχάρακτα σπειροειδή κοσμήματα, οποία είνααι αρχαιότατα εκ Μυκηνών. Τέλος εύρομεν 9) διάφορα μικρότερα πράγματα, 'ητοι τρία πήλινα κοχλιάρια, σφονδύλια ομοίως πήλινα, λεπίδας (μαχαιρίδια) λίθου οψιανού, έν άλλο εργαλείον σχήματος κυλινδρικού εκ του αυτού λίθου κ.τ.τ.

Πλην τούτων των ευρημάτων των εις προϊστορικούς χρόνους αναγομένων, ανεκαλύφθησαν εις εν νεκροταφείον εις τάφους υστερωτέρων χρόνων και τινα ληκύθια του πρωτοκορινθιακού λεγόμενου τρόπου και έν πήλινον ειδώλιον γυναικός καθημένης επί θρόνου, του έκτου περίπου αιώνας.

Εις πάσας τας εργασίας μου συνεργόν και βοηθόν είχον τον Δημήτριον Πράσινον, ιερέα, όστις μοι εφάνη χρησιμώτατος όχι μόνον διότι γνωρίζει κάλλιστα την νήσον και τας θέσεις πάσας, εν αις έχει ανακαλυφθή ποτε αρχαίον τι, αλλά και διότι ένεκα των γνωριμιών και της επιρροής του κατέπειθε τους πάντοτε οπωσδήποτε δυσπίστους εντοπίους να επιτρέπωσι τας εν τοις αγροίς των δοκιμάς. Διότι μή υπάρχουσών εν Αμοργώ εθνικών ή δεδηλωμένων γαιών η αποστολή μου θα εματαιούτο σχεδόν, εάν οι ιδιώται ηρνούντο την άδειαν να σκάψω εις τα κτήματά των. Τη μεσιτεία όμως και άλλων φίλων, αλλά προ πάντων του ιερέως Πρασίνου ηδυνήθην να εργασθώ εν ιδιωτικοίς αγροίς εις τον Σταυρόν, εις τα Νοτινά, εις τα Δωκαθίσματα, εις Καστρί, εις Φοινικιές και εις Κάτω Ακρωτήρι, εν τη τελευταία δε θέσει εύρον και τα πλείστα των πηλίνων αγγείων. Εις τον Πράσινον επλήρωσα αμοιβήν δραχμών 5 καθ' ημέραν εργάσιμον, εν όλων δραχμάς 155, παρακαλώ δε το Σ. Συμβούλιον να εγκρίνη την δαπάνην ταύτην.

Αλλά και εις αγοράν τινα αρχαίων προέβην άνευ προηγουμένης άδειας του Συμβουλίου, διότι δεν μοι ήτο δυνατόν να ζητήσω και να λάβω αυτήν εγκαίρως. Ηγόρασα δηλαδή αντι 100 δραχμών μίαν μικράν καρφίδα αργυράν, ής την κεφαλήν αποτελεί κριός ολόγλυφος. Μίαν ομίως αργυράν ταινίαν, φορουμένην βεβαίως περί το μέτωπον, ής το άνω άκρον είναι οδοντωτόν. Ένα ρόδακα αργυρούν, βεβλαμμένον, όστις ίσως ήτο κεκολλημένος επί της ταινίας. Έν ζεύγος χσλκών ψελλίων, απλών. Έν αγγείον πήλινον και έν άλλο μικρόν μαρμάρινον. Ταύτα πάντα μεθ' ενός μαρμαρίνου ειδωλίου, το οποίον δεν ηθέλησα ν' αγοράσω, απετέλουν τα κτερίσματα τάφου προϊστορικών χρόνων, επειδή δ' εβεβαιώθην ασφαλέστατα παρά διαφόρων προσώπων περί της προελεύσεώς του και επειδή η καρφίς και η ταινία είναι, όσον εγώ γνωρίζω, πρωτοφανή εν τη εποχή ταύτη, ενόμισα ότι έπρεπε

να τ' αποκτήσωμεν. Τα αγορασθέντα κατετέθησαν, όπως ήσαν συσκευασμένα μετά των λοιπών εξ Αμοργού ευρημάτων, εν τω Εθνικώ Μουσείω.

Ταύτα είναι τα εν Αμοργώ κατά την πεντακονθήμερον εκεί διαμονή μου επιτευχθέντα. Το γενικόν αποτέλεσμα ίσως δεν είναι οίον ηλπίζετο (αν και ουδείς βεβαίως προσεδόκει εξ ανασκαφών του είδους τούτου λαμπρά και επιφανή επιτεύγματα), ούχ ήττον η αποστολή βεβαίως δεν απέτυχε. Διότι όσον ολίγα και αν είναι τα ευρήματα ημών, συμβάλλουσιν όμως και εις τον πλουτισμόν των εθνικών Συλλόγων δι' έργων γνωστής προελεύσεως και εις την ακριβεστέραν γνώσιν της αρχαιοτάτης εν Ελλάδι τέχνης. Ίνα επιτευχθώσιν όμως ασφαλέστερα συμπεράσματα, ανάγκη είναι όχι μόνον ν' αποπερατωθώσιν αι εν Αμοργώ και τοις περί αυτήν νησιδρίοις ανασκαφαί, αλλά και να επεκταθώσιν και εις τας άλλας μείζονας των Κυκλάδων νήσους, Τούτο δε πρέπει να γίνη όσον το δυνατόν ταχύτερον διότι ό,τι συνέβη εν Αμοργώ, το αυτό βεβαίως συμβαίνει και αλλαχού. Όσον δηλαδή προοδεύει η καλλιέργεια της γης, ανακαλύπτονται οι τάφοι και συλούνται, μετά τινα δ' έτη ίσως θα είναι όλως ανωφελής πλέον η εργασία, ήτις σήμεραν δύναται ν' αποφέρει ακόμη καλούς καρπούς.

Ευπειθέστατος

Χρ. Τσούντας

έφορος αρχαιοτήτων